

Nedgang i norske ungdomsskoleelevers kunnskaper om demokrati og medborgerskap

ICCS 2022 – rapport om medborgerskap

Norske elever skårer lavere på en kunnskapstest om demokrati og medborgerskap enn i 2016. Elevene slutter likevel opp om viktige demokratiske prinsipper, og erfarer at rommet for ytringer i skolen er godt. Det viser de første resultatene fra ICCS 2022.

RAPPORT | SIST ENDRET: 28.11.2023

Tittel:

Ett steg fram og to tilbake. Demokratiforståelse, holdninger og deltakelse blant norske ungdomsskoleelever

Rapporten:

Last ned rapporten hos NTNU Samfunnsforskning (PDF)

Forfatter:

Oddveig Storstad, Joakim Caspersen og Christian Wendelborg

ISBN:

978-82-7923-100-4 (Nettutgave)

Utgiver:

IEA

År:

2023

Hva er ICCS?

ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) har som hovedmål å gi et bilde av unge menneskers demokratiske beredskap og vilje til å delta i samfunnet som engasjerte medborgere.

[Les mer og se alle rapportene](#)

Studien undersøker hvordan lærere erfarer føringene i LK20 knyttet til demokrati, medborgerskap og bærekraftig utvikling og hvilke endringer disse har medført for opplæringen.

Hovedfunn:

- Norske elever skårer bedre enn gjennomsnittet på kunnskapstesten i ICCS, men resultatene har gått betydelig tilbake siden forrige gang undersøkelsen ble gjennomført. Det er flere norske elever enn før på det laveste kunnskapsnivået.
- I gjennomsnitt gjør jentene det bedre enn guttene på kunnskapstesten. Elever med innvandrerbakgrunn skårer lavere enn øvrige elever. Det er også en økning i forskjeller i resultater mellom elever med ulik sosial bakgrunn.
- Elevene støtter fremdeles opp om sentrale demokratiske verdier.
- Det er en liten tilbakegang for oppslutningen om likestilling mellom menn og kvinner. Tilbakegangen skyldes at gutter er mer forbeholdne i sin støtte til likestilling.
- Skolen er en arena for demokratisk deltakelse og mange elever opplever et åpent klasseromsklima. Norske elever gjenkjenner i mindre grad trusler mot demokratiet enn elever i Danmark og Sverige.
- Elevene har høy mellommenneskelig tillit og høy tillit til viktige institusjoner i samfunnet.

Nedgang på kunnskapstesten

Deltakerlandenes skår på kunnskapstesten varierer fra 452 skalapoeng til 583 skalapoeng. Det internasjonale gjennomsnittet er på 508 skalapoeng. Norske elever gjør det fortsatt signifikant bedre enn gjennomsnittet av deltakerlandene i ICCS 2022, men har den største tilbakegangen av de 15 landene som også deltok forrige gang. Norske elever skårer i gjennomsnitt 529 poeng, og det er betydelig lavere, 35 skalapoeng, enn i 2016, og det er vesentlig lavere enn danske og svenske elever. Andelen elever på det laveste kunnskapsnivået har økt fra 4,5 prosent i 2016 til 11,9 prosent i 2022. Sverige og Danmark ser også en økning i andel elever på de laveste nivåene, men ikke i samme grad som i Norge.

Forskjeller i demokratisk kunnskap mellom ulike elevgrupper

Jentene gjør det i gjennomsnitt bedre på kunnskapstesten enn guttene, men forskjellene mellom jenter og gutter har ikke økt mye fra 2016 til 2022. I 2022 har foreldrenes utdanningsbakgrunn fått større betydning for hvordan elevene gjør det på kunnskapstesten. Elever med foreldre med høy utdanning skårer 50 skalapoeng bedre enn elever med foreldre med lav utdanning. Dette er en økning på 15 skalapoeng siden 2016.

Norske elever med innvandrerbakgrunn har i gjennomsnitt lavere resultater på kunnskapstesten enn de øvrige elevene, men forskjellen er noe mindre enn i 2016. I Sverige har kunnskapsforskjellene mellom

elever med og uten innvandrerbakgrunn økt vesentlig i perioden fra 2009.

Elevene støtter i stor grad demokratiske verdier

Et viktig mål med opplæring i demokrati- og medborgerskap er å skape forståelse for grunnleggende demokratiske verdier som likestilling og innvandrere og etniske gruppers rettigheter. Norske elevers støtte til likebehandling av innvandrere og etniske grupper/folkegrupper har økt fra 2009 til 2022, men vi ser en liten tilbakegang for oppslutning om likestilling mellom kvinner og menn blant gutter. Elevenes støtte til demokratiske verdier øker jo bedre kunnskap elevene har.

Skolen som arena for politisk deltakelse

Det er en stor andel av de norske elevene som svarer at de er aktive i debatter og beslutningsprosesser på skolen. Svarene til de norske elevene ligger vesentlig høyere enn det internasjonale snittet og snittet i Sverige og Danmark. Andelen elever som oppgir at de deltar, er likevel litt redusert sammenlignet med i 2016. Dette kan ha sammenheng med noe lavere aktivitet under pandemien. Analysene viser at elever som skårer høyt på kunnskap i større grad deltar i skoledemokratiet.

Norske elever oppfatter klasseromsklimaet som åpent

Elevene gir uttrykk for at det er rom for å si sine meninger i klassen. Det er læreren som i hovedsak oppfordrer dem til å delta aktivt og gi uttrykk for egne meninger, samtidig som de lytter til og respekterer andres meninger og synspunkter. Både norske og danske elever vurderer klasseromsklimaet som åpent. Svarene til svenske elever ligger på det internasjonale gjennomsnittet. Det vil si at danske og norske elever opplever at ytringsrommet i klassen er tryggere enn hva svenske elever opplever at det er.

Å gjenkjenne trusler mot demokratiet

ICCS viser at elevenes kunnskapsnivå i stor grad forklarer forskjellene mellom elevene når det gjelder evne til å se trusler mot demokratiet. Elever som har høy demokratisk kompetanse har bedre evne til å vurdere mulige trusler. Analysene viser at norske elever, i mindre grad enn elever i Sverige og Danmark, ser hvilke situasjoner som truer demokratiet. Dette kan henge sammen med at svenske og danske elever har bedre kunnskaper om demokrati og medborgerskap.

Norske elever har høy tillit

Tillit handler om våre positive forventninger til personer eller institusjoner i omgivelsene. Analyser av data

fra ICCS 2022 viser at 9. klassingers tillit både til politiske institusjoner og folk flest, har økt betydelig siden 2016. I de andre ICCS-landene har tilliten jevnt over blitt redusert siden 2016. Norske elever skårer også høyest på skalaen, som måler tilfredshet med det politiske systemet i eget land, av samtlige land i ICCS.

Internasjonal rapport

[Her finner du lenken til nettsiden for den internasjonale rapporten fra studien.](#)

Om undersøkelsen

ICCS er en internasjonal undersøkelse av 14-åringers kunnskap, forståelse, holdninger og engasjement knyttet til demokrati og medborgerskap. Studien gir et bilde av hvordan unge mennesker er forberedt på å ta rollen som engasjerte medborgere i samfunnet.

I tillegg til en kunnskapstest, fyller elevene ut et spørreskjema med bakgrunnsopplysninger, holdninger og adferd. En viktig målsetning med ICCS er å kartlegge elevenes engasjement og motivasjon for deltakelse i demokrati og samfunn i dag og i framtida. Elevene svarer derfor på spørsmål om dette, og om klasse- og skolemiljø, familie, lokalsamfunn og medievaner. Elevene svarer også på en rekke viktige holdningsspørsmål, blant annet om likestilling og minoriteters rettigheter.

ICCS samler også data gjennom spørreskjema til skoleleder og lærere på 9. trinn om demokrati- og medborgerskapsopplæringen ved skolen. Lærerundersøkelsen besvares av et tilfeldig utvalg lærere som underviser på trinnet til elevene som deltar i ICCS, men noen av spørsmålene besvares bare av samfunnsfaglærere.

ICCS er en trendundersøkelse. Det betyr at resultatene kan sammenlignes over tid fordi undersøkelsen inneholder mange av de samme oppgavene og spørsmålene fra gang til gang. Norge har deltatt i samtlige ICCS-sykluser, det vil si i 2009, 2016 og 2022.

Deltakelse

ICCS 2022 er gjennomført i 23 land og to tyske delstater. 15 av landene deltok også i ICCS 2016. Totalt har ca 83 000 ungdomsskoleelever og 42 000 lærere fra ca. 3 500 skoler deltatt i ICCS 2022. I Norge deltok 5687 elever fra 142 skoler. Deltakelsesprosenten blant norske elever var på 88,6.

Digital gjennomføring

En av de største endringene med ICCS 2022 er overgangen fra papirbasert til digital gjennomføring. 16

land, inkludert Norge, gjennomførte ICCS 2022 digitalt, mens de resterende seks landene gjennomførte datainnsamlingen med utfylling av papirskjema. Datainnsamlingsmåte kan påvirke resultatene (modeffekt), og med overgangen til digital datainnsamling ble det derfor gjennomført en brigding-studie hvor 11 av deltakerlandene deltok. Studien brukes til å sikre at tallene fra ICCS 2022 kan sammenlignes med tidligere gjennomføringer og på tvers av land som har gjennomført digitalt og på papir.

Pandemi og utfordringer med digital gjennomføringen førte til en forsinkelse i samtlige deltakerland. Dermed var alle elever noe eldre enn de var i ICCS 2016 og 2009.